

**KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ YABANCI DİLLER
YÜKSEKOKULU MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜ**

III. ULUSLARARASI TERCÜMANLIK VE GELECEĞİ SEMPOZYUMU,

8-9 Kasım 2012

*Ümit Özgür DEMİRCİ¹

**Sefa DURMUŞ

**TÜRK DÜNYASINDA ORTAK GRAMER VE KİMYA
TERİMLERİ KULLANILMASI ÜZERİNE**

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasının ardından teker teker bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetleri ile uzun zamandır bu anı bekleyen Türkiye Cumhuriyeti halkının kucaklaşması, geçmişten günümüze kadar Yusuf Akçura, İsmail Gaspıralı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul ve isimlerini burada zikredemeyeceğim, Türk halklarının bağımsızlığını ve birliğini savunan pek çok tarihi şahsiyetten bizlere kadar hepimizin özlemle beklediği bir durumdu. SSCB'nin sınırlarla birbirinden ayırdığı, hatta başta Nikolay İvanoviç İlimskiy'nin Türk lehçelerini kendine özgü ayrı bir dil haline getirme çabası ve her Türk boyu için belirli ölçülerde birbirinden ayırılmış Kiril alfabelerinin kullanılması Türk halkları arasında kültürel bağların koparılmasına yönelik uygulamalardır. Ancak SSCB'nin dağılmasından sonra kucaklaşan Türk halklarının kültürel ortaklık kurmalarında çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemlerin başında alfabe sorunu gelmektedir. Türk devletlerinden pek çoğunun Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçmesi bizleri ne kadar sevindirmişse de Türk halkları arasında ortak bir Latin alfabesine geçilememesi de bizleri o kadar üzmetmektedir. Bu amaçla Türkiye'de 1991 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen "*Milletler Arası Çağdaş Türk Alfabeleri*" adlı sempozyum düzenlenmiştir. Burada Türk halklarının tümü için tavsiye niteliğinde hazırlanan "*Ortak Türk Alfabesine*" geçiş fikri kabul edilmiştir. Bu ortak Latin alfabesine geçiş fikri 1992 yılında Türk Dil Kurumunun ABC komisyonu tarafından da benimsenmiştir. Ancak bütün bu çalışmaların sonucu şu ana kadar alınamamış, maalesef ortak bir alfabe kullanımı sadece iyi niyetli temenni olarak kalmıştır. Türk halkları arasında kültür birliği için ortak alfabeğe geçiş sorunu kadar bence önemli başka bir sorun da "*terim birliği*"

---

¹ *Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

** Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü Öğretim Üyesi.

sorundur. Biz bu bildirimizde “**Türk Dünyasında Ortak Gramer ve Kimya Terimleri Kullanımı**” konusunu işleyeceğiz. Ancak bu ortak terimler konusuna değinmeden önce *Gramer Terimleri* konusunda Türkiye’de ne gibi çalışmalar yapılmış ilk önce buna değinelim. Gramer Terimleri ile ilgili ilk sözlüğü Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu (1989): *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul; Prof. Dr. Zeynep Korkmaz (1992): *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara ve Nurettin Koç (1992): *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Yayınları, İstanbul adlı sözlükleri yayımlamışlardır. Bütün bu eserlerde yazarların kendi önerdikleri terimlerin karşılarında Türkiye’de o zamana kadar yayımlanmış gramer kitapları taranarak, bu eserlerde kullanılan terimler de verilmiştir. Türkiye’de bu çalışmalar büyük bir ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılmışsa da Türkiye’de yazılan gramer kitaplarının yazarları umumiyetle bu sözlükleri değil, yetiştikleri İstanbul ya da Ankara ekolü gibi ekollerin geleneksel gramer terimlerini kullanmayı sürdürmüşlerdir. Bugün de hem gramer üzerine yazılan ilmi eserlerde hem de ilköğretim ve orta öğretim ders kitaplarında bir gramer terimleri birliği yoktur.

Türkiye’de bütün Türk dünyasını kapsayan ortak gramer terimleri ile ilgili eseri Emine Gürsoy-Naskali (1997): *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara adı ile yayımlamıştır. Gerçekten de bu önemli çalışmadan dolayı hocam Emine Gürsoy-Naskali’yi ve eserde emeği geçen diğer hocalarımızı canı gönülden kutluyorum. Ancak bu çalışmanın amacı ortak bir terim birliğinden ziyade Türk lehçelerinin grameri hazırlanırken kullanılan terimlerin karşılaştırmalı dökümünü vermektir. Eserin önsözünde Emine Gürsoy-Naskali eserin amacını şöyle anlatmıştır: “*Türk dünyasının çözmesi gereken meselelerin başında dil ve anlaşma meselesi olduğu konusunda herkesin ittifak içerisinde olduğunu; ancak takip edilecek yolun ne olması gerektiği hususunda bir anlaşmanın olmadığını, yine Türk dünyasının dil meselesinde hedefin anlaşma olduğunu; ancak herkesin dilin inceliklerini belirten bir anlaşmadan yana olması gerektiğini ifade ettikten sonra; Türk dilinin birbirinden farklı kollarını inceliklerle anlayabilmek için yapılacak bilimsel faaliyetler arasında karşılaştırmalı gramerler ve bunun yanı sıra gramer terimlerinin ve diğer bilim dallarının terimlerinin karşılaştırmalı dökümünün hazırlanması gerekmektedir ...*” (Naskali 1997: 7). Aslında burada Emine Gürsoy-Naskali Türk dünyasını ortak kültür paydasında toplamaya yönelik olarak çok önemli bir adım atmıştır. Lakin bugün geldiğimiz noktada bu adım da kanaatimce yetersizdir. Türk lehçelerinin karşılaştırmalı gramerinin hazırlanması konusunda özellikle Ahmet Bican Ercilasun Türkiye’de belki de bu konuda en fazla mesai harcayan araştırmacılarıdır. Kendisinin Doç. Dr. Alaeddin Mehmedoğlu Aliyev, Doç. Dr. Almas Şeyhulov vd... gibi değerli bilim adamları ile birlikte hazırladıkları *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri*

Sözlüğü'nü 1992 yılında Kültür Bakanlığı yayınları arasından çıkarmıştır. Ahmet Bican Ercilasun başkanlığında Prof. Dr. Nevzat Özkan, Prof. Dr. Mustafa Öner vd... tarafından hazırlanan *Türk Lehçeleri Grameri* adlı çalışma da 2007 yılında Akçağ yayınlarından çıkmıştır. Bütün yukarıdan beri zikrettiğimiz bu çalışmalar Türk dünyasında kültürel ortaklık amacıyla atılmış önemli çalışmalardır. Türk dünyasında bilimsel ortaklığın kurulmasında en önemli nokta kanaatimizce sosyal bilimler ve fen bilimleri alanında ortak terim kullanmaktan geçer. Bu ayrıca sosyal bilimler ve fen bilimleri alanında yazılan eserlerin bir Türk lehçesinden diğerine aktarılırken terim karmaşası yaşamamasında da önemlidir.

Biz de bu amaçla Türk dünyasında ortak gramer ve kimya terimleri kullanılması üzerine bir öneri sunacağız. Yukarıda da belirttiğimiz gibi gramer terimleri alanında Türkiye'deki bilim adamları arasında bile ortaklık sağlanamamışken, tüm Türk dünyasında böyle bir ortaklık nasıl olacak? Ayrıca bu terimler üzerinde düşünürken bilimin evrensel olduğunu ve sadece Türk dünyası ile sınırlı kalmayacağımızı da unutmamalıyız. Zira Türk dili üzerine başta Rusya, Macaristan, Almanya, Polonya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi ve Amerika'da çalışmaların olduğunu da unutmamalıyız. Burada hemen şunu da belirteyim ki ben burada bütün gramer terimlerini ele alıp bir öneri sunmayacağım. Türk dünyasında bilimsel amaçla yazılan gramer kitaplarında kullanılacak terimler her devletten pek çok sayıda filoloğun katılacağı komisyonun uzunca müzakereleri sonucunda hazırlanabilecek bir iştir. Biz burada belli başlı gramer terimlerini ele alıp, bu soruna dikkat çekmek ve böyle bir terim birliğinin sağlanması amacıyla çeşitli adımların atılmasına yönelik bir çalışma yaptık. Aşağıda belirlediğimiz terimlerin Türk dünyasında kullanılan şekilleri verilmiştir.

Türk. Türk. *mübalğa*, abartma, **Az.** *mübalığä*, **Tkm.** *giperbola~ulaltma*, **Gag.** *giperbola*, **Özb.** *mubóлага*, **Uyg.** *mübalığä*, **Tat.** *giperbola*, **Bkş.** *giperbola*, **Kmk.** *giperbola*, **Krç-Mlk.** *giperbola*, **Nog.** *giperbola*, **Kzk.** *giperbola*, **Krg.** *giperbola*, **Alt.** *giperbola*, **Hks.** *giperbola*, **Tuv.** *giperbola*, **Şor.** *giperbola* şeklindedir (Naskali 1997: 13).

Bu terim için bizim önerimiz **mübalğa** terimidir.

Türk. Türk. *çıkma hali~ ayrılma hali*, **Az.** *çixışlıg hal*, **Tkm.** *çıkış düşüm*, **Gag.** *çıkış hal*, **Özb.** *çiqış kelişigi*, **Uyg.** *çiqış keliş*, **Tat.** *çığış kileşe*, **Bkş.** *sığanaq kileş*, **Kmk.** *çığım padej*, **Krç-Mlk.** *baslawçu boluş*, **Nog.** *şığıs kelis*, **Kzk.** *şığıs septik*, **Krg.** *çığış cöndömösü*, **Alt.** *çığuttu kubultkış*, **Hks.** *sığingı padej*, **Tuv.** *üneriniñ padeji*, **Şor.** *şığım keliş* (Naskali 1997: 30).

Bu terim için bizim önerimiz **ablatif** terimidir.

Türk. Türk. *açık hece*, **Az.** *açığ heca*, **Tkm.** *açık bogun*, **Gag.** *açık kısım*, **Özb.** *óçiq bogin*, **Uyg.** *oçuq boğum*, **Tat.** *açıq içek*, **Bşk.** *asıq ijek*, **Kmk.** *açık buwun*, **Krç-Mlk.** *açık bölüm*, **Nog.** *aşık buwın*, **Kzk.** *aşık buwın*, **Krg.** *açık muun*, **Alt.** *açık üye*, **Hks.** *açih uya*, **Tuv.** *a'jik slog*, **Şor.** **ajulik kezek* (Naskali 1997: 13).

Bu terim için bizim önerimiz **açık bogum** terimidir.

Tür. Türk. *ağız*, **Az.** *şive*, **Tkm.** *şive*, **Gag.** *dialekt*, **Özb.** *şeva*, **Uyg.** *şivä*, **Tat.** *söyläş*, **Bşk.** *höyläş*, **Kmk.** *govor*, **Krç-Mlk.** *govor*, **Nog.** *söylev*, **Kzk.** *govor*, **Krg.** *govor*, **Alt.** *t'er boyınıñ kuuçın ermeği*, **Hks.** *govor~ çooH*, **Tuv.** *govor*, **Şor.** *govor* (Naskali 1997: 14).

Bu terim için bizim önerimiz **şive** terimidir.

Türk. Türk. *aitlik eki*, **Az.** *mänsubiyyät şäkilçisi*, **Tkm.** *değişiklik goşulması*, **Özb.** *orun bälgä keliş qoşumcisi* **Uyg.** *orun bälgä keliş qoşumcisi*, **Tat.** *tartım quşımçası*, **Bşk.** *eyälek yalğawı*, **Kmk.** *mülk koşumca*, **Krç-Mlk.** *iyelik affiks*, **Nog.** *tartım kosımşası*, **Kzk.** *täweldik jalğaw*, **Krg.** *taandık müçö*, **Alt.** *menziner kojulta*, **Hks.** *tartılgı forma hozımı*, **Tuv.** *-gı, -gi, -kı, -ki ço'gaadılga ko'jumaa*, **Şor.** *tartım forma affiksi* (Naskali 1997: 14).

Bizim bu terim için önerimiz **mensubiyet eki** terimidir.

Türk. Türk. *akustik*, **Az.** *hava axını*, **Tkm.** *akustik*, **Gag.** *akustik*, **Özb.** *akustika*, **Uyg.** *akustika*, **Tat.** *akustika*, **Bşk.** *akustika*, **Kmk.** *akustika*, **Krç-Mlk.** *akustika*, **Nog.** *akustika*, **Kzk.** *akustika*, **Krg.** *akustika*, **Alt.** *akustika*, **Hks.** *akustika*, **Tuv.** *akustika*, **Şor.** *akustika* (Naskali 1997: 15).

Bu terim için bizim önerimiz **akustik** terimidir.

Türk. Türk. *alfabe*, **Az.** *älifba*, **Tkm.** *elipbiy*, **Gag.** *alfabet*, **Özb.** *alifbó*, **Uyg.** *elipbä*, **Tat.** *elifba*, **Bşk.** *alfavit*, **Kmk.** *alipba~alfavit*, **Krç-Mlk.** *alfavit*, **Nog.** *elippe*, **Kzk.** *alfavit~älipbiy*, **Krg.** *alfavit~tañmalık*, **Alt.** *alfavit*, **Hks.** *alfavit*, **Tuv.** *alfavit*, **Şor.** *alfavit* (Naskali 1997: 15).

Bu terim için bizim önerimiz **alfabe** terimidir.

Türk. Türk. *değişken ses*, **Az.** *allofon*, **Tkm.** *bir sesin varyantları*, **Gag.** *allofon~fonema varyantı*, **Özb.** *allofon*, **Uyg.** *allofon*, **Tat.** *allofon*, **Bşk.** *allofon*,

Kmk. allofon, **Krç-Mlk.** allofon, **Nog.** allofon, **Kzk.** allofon, **Krg.** allofon~ fonema variantı, **Alt.** allofon~ fonemanın variantları, **Hks.** allofon, **Tuv.** allofon, **Şor.** allofon (Naskali 1997: 15).

Bu terim için bizim önerimiz **alofon** terimidir.

Türk. *Türk. ana dili*, **Az.** *ana dili*, **Tkm.** *ene dili*, **Gag.** *evvelki dil~protodil*, **Özb.** *óna tili*, **Uyg.** *ana tili*, **Tat.** *ana tele*, **Bşk.** *tuğan tel~ äsä tele*, **Kmk.** *ana til*, **Krç-Mlk.** *ana til*, **Nog.** *ana tili*, **Kzk.** *ana tili*, **Krg.** *ene tili*, **Alt.** *töröl til*, **Hks.** *pos tili*, **Tuv.** *t'öreen til*, **Şor.** *tugan tili* (Naskali 1997: 16).

Bu terim için bizim önerimiz **ana tili** terimidir.

Türk. *Türk. anlam bilimi~ semantik*, **Az.** *semantika*, **Tkm.** *semantika*, **Gag.** *semantika*, **Özb.** *semantika*, **Uyg.** *semantika*, **Tat.** *semantika*, **Bşk.** *semantika*, **Kmk.** *semantika*, **Krç-Mlk.** *semantika*, **Nog.** *semantika*, **Kzk.** *semantika*, **Krg.** *semantika*, **Alt.** *semantika*, **Hks.** *semantika*, **Tuv.** *semantika*, **Şor.** *semantika* (Naskali 1997: 17).

Bu terim için bizim önerimiz **semantik** terimidir.

Türk. *Türk. argo*, **Az.** *argo*, **Tkm.** *argo*, **Gag.** *argo*, **Özb.** *argo*, **Uyg.** *argo*, **Tat.** *argo*, **Bşk.** *argo*, **Kmk.** *argo*, **Krç-Mlk.** *argo*, **Nog.** *argo*, **Kzk.** *argo*, **Krg.** *argo*, **Alt.** *argo*, **Hks.** *argo*, **Tuv.** *argo*, **Şor.** *argo* (Naskali 1997 17).

Bu terim için bizim önerimiz **argo** terimidir.

Türk. *Türk. birincil uzunluk*, **Az.** *ilkin uzanma*, **Tkm.** *ilkinci uzunluk*, **Gag.** *öz uzunnuk*, **Özb.** **asliy uzunlik*, **Uyg.** *däsläpki uzunluq*, **Tat.** *berençel ozınlıq*, **Bşk.** *berensel ozonloq*, **Kmk.** **aslu uzunluk*, **Krç-Mlk.** *tawuşnu bek alga uzunlugu*, **Nog.** *baslapki uzunluk*, **Kzk.** *bastapki uzındık*, **Krg.** *algaçkı sozulmalık*, **Alt.** *baştap taryı tabılğan uzun ündü tabış*, **Hks.** *tapsagnıñ öön uzunu*, **Tuv.** *pa'ştay turgan uzun ün*, **Şor.** **paştalğan uzagı* (Naskali 1997: 19).

Bu terim için bizim önerimiz **asli uzunluk** terimidir.

Türk. *Türk. aykırılma*, **Az.** *dissimilyasiya*, **Tkm.** *dissimilyasiya~meñzeşsizleşme*, **Gag.** *dissimilätsiya*, **Özb.** *dissimilyatsiya*, **Uyg.** *dissimilyatsiya*, **Tat.** *oxşaşsızlanu~oxşaşsızlandırı~ dissimilätsiya*, **Bşk.** *dissimilyatsiya*, **Kmk.** *dissimilätsiya*, **Krç-Mlk.** *dissimilätsiya*, **Nog.** *dissimilyatsiya*, **Kzk.** *dissimilyatsiya*, **Krg.** *dissimilyatsiya*, **Alt.** *dissimilyatsiya*, **Hks.** *dissimilyatsiya*, **Tuv.** *dissimilyatsiya~tömeyleşpezi*, **Şor.** *dissimilyatsiya* (Naskali 1997: 20).

Bu terim için bizim önerimiz **dissimilasyon** terimidir.

Türk. Türk. başta ünlü türemesi, **Az.** proteza~säs artımı, **Tkm.** proteza, **Gag.** proteza , **Özb.** soz bóşıda unli órttiriş, **Uyg.** proteza, **Tat.** suzıqlarnıñ óstälüe~suzıq óstälü~ proteza, **Bşk.** proteza, **Kmk.** proteza, söznü başıda tutuk awaznı gelmegi, **Krç-Mlk.** proteza, **Nog.** proteza, **Kzk.** proteza, **Krg.** proteza (üندیü), **Alt.** proteza, **Hks.** proteza, **Tuv.** proteza, **Şor.** *proteza (Naskali 1997: 21).

Bu terim için bizim önerimiz **protez vokal** terimidir.

Türk. Türk. başta ünsüz türemesi, **Az.** proteza~säs artımı, **Tkm.** proteza, **Gag.** proteza , **Özb.** soz bóşıda undóş órttiriş, **Uyg.** proteza, **Tat.** tartıqlarnıñ óstälüe~tartıq óstälü~ proteza, **Bşk.** proteza, **Kmk.** proteza, söznü başıda tutuk awaznı gelmegi, **Krç-Mlk.** proteza, **Nog.** proteza, **Kzk.** proteza, **Krg.** proteza (ünsüz), **Alt.** proteza, **Hks.** proteza, **Tuv.** proteza, **Şor.** *proteza (Naskali 1997: 21).

Bu terim için bizim önerimiz **protez konsonant** terimidir.

Türk. Türk. benzeşme ~ asimilasyon, **Az.** assimilyasiya, **Tkm.** assimilyasiya ~ meñzeşme, **Gag.** asimilâtsiya, **Özb.** assimilatsiya ~ oxşaşlık, **Uyg.** assimilyatsiyä, **Tat.** oxşaşlanu ~ oxşaşlandıru, **Bşk.** assimilyatsiya, **Kmk.** oşatıw, **Krç-Mlk.** assimilâtsiya, **Nog.** assimilyatsiya, **Kzk.** assimilyatsiya, **Krg.** okşoşturuu ~ assimilyatsiya, **Alt.** assimilyatsiya, **Hks.** assimilyatsiya, **Tuv.** assimilyatsiya ~ tömeylejiri, **Şor.** assimilyatsiya (Naskali 1997: 23).

Bu terim için bizim önerimiz **asimilasyon** terimidir.

Türk. Türk. bulunma hali, lokatif, **Az.** yerlik hal **Tkm.** vagt-orun düşüm, **Gag.** erlik hal, **Özb.** orin-payt kelişigi, **Uyg.** orun-vaqit keliş, **Tat.** urın-waqıt kileşe, **Bşk.** . urın-waqıt kileşe, **Kmk.** yer padej ~ yer geliş, **Krç-Mlk.** orunlawçu boluş, **Nog.** orın kelis, **Kzk.** jatis septik, **Krg.** çatış cöndömösü, **Alt.** t'erleeçi kubultkış, **Hks.** orıngı padej ~ orıngı hubulthıs, **Tuv.** turarınıñ padeji, **Şor.** çergi keliş (Naskali 1997: 26).

Bu terim için bizim önerimiz **lokatif** terimidir.

Türk. Türk. cümle ~ söz dizimi, sentaks, **Az.** cümlä, **Tkm.** sözlem, **Gag.** . cümlä, **Özb.** gap ~ cumla, **Uyg.** . cümlä, **Tat.** . cömlä, **Bşk.** . höylem, **Kmk.** cumla, **Krç-Mlk.** aytım, **Nog.** yıyma, **Kzk.** söylem, **Krg.** süylöm, **Alt.** ermek, **Hks.** predlojeniye, **Tuv.** tomak, **Şor.** *erbek (Naskali 1997: 28).

Bu terim için bizim önerimiz **sentaks** terimidir.

Türk. Türk. çeviri yazı ~ transliterasyon, **Az.** transliterasiya, **Tkm.** transliteratsiya, **Gag.** transliteratsiya, **Özb.** transliteratsiya, **Uyg.** transliteratsiya ~ tärcimilik yeziq, **Tat.** transliteratsiya, **Bşk.** transliteratsiya, **Kmk.** transliteratsiya, **Krç-Mlk.** transliteratsiya, **Nog.** transliteratsiya, **Kzk.** transliteratsiya, **Krg.** transliteratsiya, **Alt.** transliteratsiya, **Hks.** transliteratsiya, **Tuv.** transliteratsiya, **Şor.** transliteratsiya (Naskali 1997: 29).

Bu terim için bizim önerimiz **transliterasyon** terimidir.

Türk. Türk. çok anlamlılık, **Az.** çox mənali, **Tkm.** köp maanlı, **Gag.** çok maanali, **Özb.** kop ma'noli, **Uyg.** köp mänilik, **Tat.** küp mägnäle, **Bşk.** küp mägnäle, **Kmk.** köp ma'nalı, **Krç-Mlk.** köp maganali, **Nog.** köp mäneli, **Kzk.** köp maginalık, **Krg.** köp maanilüü, **Alt.** köp uçurlu, **Hks.** köp pildîrîlig, **Tuv.** höy u'tkalıg, **Şor.** *köp uñnamıg (Naskali 1997: 30).

Bu terim için bizim önerimiz **köp manalı** terimidir.

Türk. Türk. dil, **Az.** dil, **Tkm.** dil, **Gag.** dil, **Özb.** til, **Uyg.** til, **Tat.** tel, **Bşk.** tel, **Kmk.** til, **Krç-Mlk.** til, **Nog.** tîl, **Kzk.** til, **Krg.** til, **Alt.** til, **Hks.** tîl, **Tuv.** til, **Şor.** til (Naskali 1997: 32).

Bu terim için bizim önerimiz **til** terimidir.

Türk. Türk. dil bilgisi ~ gramer, **Az.** grammatika, **Tkm.** dil bilimi ~ grammatika, **Gag.** dil bilgisi, **Özb.** til bilimi ~ grammatika, **Uyg.** grammatika, **Tat.** tel beleme ~ tel ğıyleme ~ grammatika, **Bşk.** tel beleme, **Kmk.** til ilmu ~ tilni hakındağı ilmu, **Krç-Mlk.** grammatika ~ til bilim ilmu, **Nog.** grammatika, tîl îlmîsî , **Kzk.** til bilimi, grammatika, **Krg.** til ilimi, **Alt.** til bilimi, grammatika, **Hks.** grammatika, tîldeñer ügredig, **Tuv.** til ertemi, **Şor.** *til piliji (Naskali 1997: 33).

Bu terim için bizim önerimiz **gramer** terimidir.

Türk. Türk. dil bilim, **Az.** umumi dilçilik, **Tkm.** umumu dil bilimi, **Gag.** genel dil bilimi, **Özb.** umumiy tilşunóslik, **Uyg.** umumiy tilşunasliq, **Tat.** ğomumi tel beleme, **Bşk.** döyöm tel beleme, **Kmk.** *umumi til ilmusu, **Krç-Mlk.** til bilim ilmu, **Nog.** tîl bîlîmî , **Kzk.** jalpı til bilimi, **Krg.** calpı til ilimi, **Alt.** tekşi til bilimi, **Hks.** tîldeñer tiksí ügredig, **Tuv.** niiti til ertemi (Naskali 1997: 33).

Bu terim için bizim önerimiz **linguistik** terimidir.

Türk. Türk. *dizin, indeks, Az. siyahı, göstärici, cädväl, indeks, ad göstäricisi, Tkm. indeks, aat görkezgiç, Gag. dizin ~ sipisok ~ listä, Özb. indeks, Uyg. indeks, Tat. indeks ~ tezmä ~ isemlek, Bşk. indeks, Kmk. spisok ~ siyah ~ indeks, Krç-Mlk. tizme ~ indeks, Nog. indeks ~ tizim, Kzk. indeks ~ körsetkiş, Krg. tizme ~ indeks, Alt. indeks ~ sipisok, Hks. izere adaglaanı ~ indeks, Tuv. tañzi, Şor. indeks* (Naskali 1997: 34).

Bu terim için bizim önerimiz **indeks** terimidir.

Türk. Türk. *düzlük-yuvarlaklık uyumu ~ küçük ünlü uyumu, Az. dodaglanan dodaglanmayan ahengi, Tkm. doodak ve doodaklanmadık çekimlilerin saazlaşığı, Gag. dudaklanma-dudaksızlanma garmoniyası ~ dudak garmoniyası, Özb. lab garmoniyası ~ lablanganlik-lablanmaganlikka kora uyğunlik, Uyg. üzük tavuşlarniñ qısmän ahañdaşlıq qanuniyiti, Tat. irenläşü garmoniyase, Bşk. iren garmoniyahu ~ irenlaşew-irenläşmäw buyınsa garmoniyazı, Kmk. sozuk awazlanı erinlilikde delişiwü, Krç-Mlk. erin garmoniya, Nog. erin kelisligi ~ erin kelislik, Kzk. erin ündestigi, Krg. erinçil okşoşuu, Alt. erin garmoniyazı, Hks. irin garmoniyazı, Tuv. erin ayannajilgazi, Şor. erni garmoniyazı* (Naskali 1997: 36).

Bu terim için bizim önerimiz **dudak harmonisi ~ erin harmonisi** terimidir.

Türk. Türk. *edilgen, Az. mächul, Tkm. passiv, Gag. pasiv ~ çekimnik, Özb. machul ~ passiv, Uyg. passip, Tat. passiv, Bşk. passiv, Kmk. passiv ~ tüşüm daraca, Krç-Mlk. zorlawçu ayırma, Nog. passiv, Kzk. passiv, Krg. passiv, Alt. passiv ~ aldırar zalog, Hks. passiv ~ stradatelnay zalog, Tuv. ka'çıgdaaşkın zalogu, Şor. *passiv ~ edilgen* (Naskali 1997: 37).

Bu terim için bizim önerimiz **pasif** terimidir.

Türk. Türk. *eşitlik hal eki, Az. bänzätmä, Tkm. ekvativ, Gag. ekvativ, Özb. ekvativ ~ oxşashlik, Uyg. oxşatma-täñläştürmä, Tat. ekvativ ~ täñgällek, Bşk. ekvativ ~ oqşashlıq, Kmk. ekvativ ~ teñleşdiriw, Krç-Mlk. teñleşdiriw, Nog. ekvativ ~ teñleştirüw, Kzk. ekvativ, Krg. salıştıruu ~ teñdeştirüü, Alt. teñdeştirü, Hks. töylengeni ~ tiñnelgeni, Tuv. teñnelge, Şor. *okşashlık ~ ekvetiv* (Naskali 1997: 39).

Bu terim için bizim önerimiz **ekvatif** terimidir.

Türk. Türk. *etimoloji, Az. etimologiya, Tkm. etimologiya, Gag. etimologiya, Özb. etimologiya, Uyg. etimologiyä, Tat. etimologiya, Bşk. etimologiya, Kmk. etimologiya, Krç-Mlk. etimologiya, Nog. etimologiya, Kzk. etimologiya, Krg. etimologiya*

etimologiya, **Alt.** *etimologiya*, **Hks** *etimologiya*, **Tuv.** *etimologiya*, **Şor.** * *etimologiya* (Naskali 1997: 39).

Bu terim için bizim önerimiz **etimologi** ~ **etimoloji** terimidir.

Türk. **Türk.** *hece*, **Az.** *heca*, **Tkm.** *bogun*, **Gag.** *kısım*, **Özb.** *boğın*, **Uyg.** *boğum*, **Tat.** *icek*, **Bşk.** *ijek*, **Kmk.** *buwun*, **Krç-Mlk.** *bölüm*, **Nog.** *buwin*, **Kzk.** *biwin*, **Krg.** *muun*, **Alt.** *üye*, **Hks** *uya*, **Tuv.** *slog*, **Şor.** * *kezek* ~ *pölük* (Naskali 1997: 49).

Bu terim için bizim önerimiz **boğum** terimidir.

Türk. **Türk.** *hece düşmesi* ~ *haploloji*, **Az.** *heca düşümü* ~ *gaplologiya*, **Tkm.** *bogun düşmesi* ~ *gaplologiya*, **Gag.** *kısım düşmesi* ~ *gaplologiya*, **Özb.** *boğın tüşüşi* ~ *gaplologiya*, **Uyg.** *boğumniñ çüüşip qelişi* ~ *gaplologiya*, **Tat.** *ıçek qısquaru* ~ *gaplologiyä*, **Bşk.** *ijekteñ töşöp qalıwı*, **Kmk.** *buwunnu yutuluwu* ~ *gaplologiya*, **Krç-Mlk.** *gaplologiya*, **Nog.** *gaplologiya* ~ *buwin tüsüwi*, **Kzk.** *biwin tüsüwi*, **Krg.** *muundun sıygılışıp tüşüp kalışı*, **Alt.** *üyede tüney tabıstardıñ tüjeri* ~ *gaplologiya*, **Hks** *uyalar tüşçetkeni* ~ *gaplologiya*, **Tuv.** *gaplologiya*, **Şor.** * *gaplologiya* ~ *kezek tüşçatkanı (Naskali 1997: 50).

Bu terim için bizim önerimiz **hapololoji** terimidir.

Türk. **Türk.** *isim* ~ *ad*, **Az.** *isim*, **Tkm.** *aat* ~ *isim*, **Gag.** *adlık*, **Özb.** *ót*, **Uyg.** *isim*, **Tat.** *isem*, **Bşk.** *isem*, **Kmk.** *at söz* ~ *atlık*, **Krç-Mlk.** *at*, **Nog.** *at*, **Kzk.** *zat esim*, **Krg.** *zat atooç*, **Alt.** *adalgış*, **Hks** *adalgıs*, **Tuv.** *at* ~ *çüve adı*, **Şor.** * *nebelik söz* (Naskali 1997: 49).

Bu terim için bizim önerimiz **ad** terimidir.

Türk. **Türk.** *kalınlık-incelik uyumu* ~ *büyük ünlü uyumu*, **Az.** *galınlıg-incelig ahengi*, **Tkm.** *çekimlilerin iinçelik-yogınlık taaydan saazlaşığı*, **Gag.** *vokal uyumu vokal garmoniyası*, **Özb.** *tañlay garmoniyası* ~ *unlilarniñ qattıq-yumuşóqligiga kora uyğunlaşuvi*, **Uyg.** *sozuq tavuşlarniñ ahañdaşlıq qanuniyiti*, **Tat.** *suzıqlar garmoniyäse* ~ *añqawlaşu garmoniyäse*, **Bşk.** *añqav garmoniyahı*, **Kmk.** *sozuklanı kalınlıkda-incelikde gwlışiwü*, **Krç-Mlk.** *singarmonizm*, **Nog.** *tañlay garmoniyası*, **Kzk.** *dawıstılardıñ juwan jıñışke türde ündesüwi*, **Krg.** *cumşaktık-kalıñdık boyunca ündüülördün garmoniyası*, **Alt.** *ündülerdiñ katu-t'imjak garmoniyası*, **Hks** *ünniglerniñ hatıg paza numzah garmoniyazı*, **Tuv.** *t'aalay ayannajılgaızı*, **Şor.** * *ünnerdiñ kadıg-çımçak garmoniyazı* (Naskali 1997: 58).

Bu terim için bizim önerimiz **kalınlık-incelik harmonisi** terimidir.

Türk. Türk. *metatez*, **Az.** *metateza*, **Tkm.** *metateza*, **Gag.** *metateza*, **Özb.** *tóvuş almaşınışi*, **Uyg.** *metateza*, **Tat** *metateza*, **Bşk.** *metateza*, **Kmk.** *metateza*, **Krç-Mlk.** *metateza*, **Nog.** *metateza*, **Kzk.** *metateza*, **Krg.** *metateza* ~ *orun almaştırıuu*, **Alt.** *metateza*, **Hks** *metateza*, **Tuv** *metateza*, **Şor.** *metateza (Naskali 1997: 49).

Bu terim için bizim önerimiz **metatez** terimidir.

Türk. Türk. *ses bilgisi* ~ *fonetik*, **Az.** *fonologiya*, **Tkm.** *fonologiya*, **Gag.** *fonologiya* ~ *ses bilimi*, **Özb.** *fonologiya*, **Uyg.** *fonologiya*, **Tat** *fonologiya*, **Bşk.** *fonologiya*, **Kmk.** *fonologiya*, **Krç-Mlk.** *fonologiya*, **Nog.** *fonologiya*, **Kzk.** *fonologiya*, **Krg.** *fonologiya*, **Alt.** *fonologiya*, **Hks** *fonologiya*, **Tuv** *fonologiya*, **Şor.** *fonologiya (Naskali 1997: 71).

Bu terim için bizim önerimiz **fonoloji** terimidir.

Türk. Türk. *ses birimi* ~ *fonem*, **Az.** *fonem* ~ *ses vahidi*, **Tkm.** *fonema*, **Gag.** *fonema*, **Özb.** *fonema*, **Uyg.** *fonema*, **Tat** *fonema*, **Bşk.** *fonema*, **Kmk.** *fonema*, **Krç-Mlk.** *fonema*, **Nog.** *fonema*, **Kzk.** *fonema*, **Krg.** *fonema*, **Alt.** *fonema*, **Hks** *fonema*, **Tuv** *fonema*, **Şor.** *fonema (Naskali 1997: 72).

Bu terim için bizim önerimiz **fonem** terimidir.

Türk. Türk. *sıfat fil* ~ *partisip*, **Az.** *fe'li sıfat*, **Tkm.** *ortak işlik*, **Gag.** *iştennik*, **Özb.** *sıfatdóş*, **Uyg.** *süpät peil*, **Tat** *sıfat fiğil*, **Bşk.** *sıfat qılım*, **Kmk.** *sıpatışlık*, **Krç-Mlk.** *etimsıfat*, **Nog.** *sıfat glagol*, **Kzk.** *esimşe*, **Krg.** *atooçtuk*, **Alt.** *ereñis*, **Hks** *prıçastiye*, **Tuv** *pirıçastiye*, **Şor.** *çüüngü sös (Naskali 1997: 73).

Bu terim için bizim önerimiz **partisip** terimidir.

Türk. Türk. *şekil bilgisi* ~ *morfoloji*, **Az.** *morfologiya*, **Tkm.** *morfologiya*, **Gag.** *morfologiya*, **Özb.** *morfologiya*, **Uyg.** *morfologiya*, **Tat** *morfologiya*, **Bşk.** *morfologiya*, **Kmk.** *morfologiya*, **Krç-Mlk.** *morfologiya*, **Nog.** *morfologiya*, **Kzk.** *morfologiya*, **Krg.** *morfologiya*, **Alt.** *morfologiya*, **Hks** *morfologiya*, **Tuv** *morfologiya*, **Şor.** *morfologiya (Naskali 1997: 77).

Bu terim için bizim önerimiz **morfologiya** ~ **morfoloji** terimidir.

Türk. Türk. *şekil birimi* ~ *morfem*, **Az.** *morfema*, **Tkm.** *morfema*, **Gag.** *morfema*, **Özb.** *morfema*, **Uyg.** *morfema*, **Tat** *morfema*, **Bşk.** *morfema*, **Kmk.** *morfema*, **Krç-Mlk.** *morfema*, **Nog.** *morfema*, **Kzk.** *morfema*, **Krg.** *morfema*, **Alt.** *morfema*, **Hks** *morfema*, **Tuv** *morfema*, **Şor.** *morfema (Naskali 1997: 77).

Bu terim için bizim önerimiz **morfem** terimidir.

Türk. Türk. *ünlü ~ sesli ~ vokal*, **Az.** *sait*, **Tkm.** *çekimli*, **Gag.** *vokal*, **Özb.** *unli*, **Uyg.** *sozuq tavuş*, **Tat** *suzıq awaz*, **Bşk.** *huzınqı*, **Kmk.** *sozuk*, **Krç-Mlk.** *açık tawuş*, **Nog.** *soziq ~ vokal*, **Kzk.** *dawıstı*, **Krg.** *ündüü*, **Alt.** *ündü tabış*, **Hks** *ünnig*, **Tuv** *a'jik ün* (Naskali 1997: 81).

Bu terim için bizim önerimiz **vokal** terimidir.

Türk. Türk. *ünsüz ~ sessiz ~ konsonant*, **Az.** *samit*, **Tkm.** *çekimsiz*, **Gag.** *konson konsonant*, **Özb.** *undóş*, **Uyg.** *üzük tavuş*, **Tat** *tartıq ~ tartıq awaz*, **Bşk.** *tartınqı*, **Kmk.** *tutuk*, **Krç-Mlk.** *kısıq tawuş*, **Nog.** *tartık*, **Kzk.** *dawıssız ~ dawıssız dıbıs*, **Krg.** *ünsüz*, **Alt.** *tuyuk tabış*, **Hks** *ün çoh ~ ün çoh tapsag*, **Tuv** *a'jik eves ün* (Naskali 1997: 81).

Bu terim için bizim önerimiz **konsonant** terimidir.

Türk. Türk. *vasıta hali, instrumental*, **Az.** *birgälik-alät hali*, **Tkm.** *instrumental düşüm*, **Gag.** *instrumental forması*, **Özb.** *vósita keligişi*, **Uyg.** *instrumental keliş ~ vasıta keliş*, **Tat** *instrumental klise*, **Kmk.** *bulan değen sözsoñusu kollanagan geliş forma*, **Krç-Mlk.** *bla boluş*, **Nog.** *instrumental kelisi*, **Kzk.** *kömöktes septik*, **Krg.** *padej ~ püdirgi hubultthis*, **Tuv** *ça'psek padeji* (Naskali 1997: 82).

Bu terim için bizim önerimiz **instrumental** terimidir.

Türk. Türk. *yönelme hali, datif*, **Az.** *yönlük hal*, **Tkm.** *yöneliş düşüm*, **Gag.** *doorudak hal*, **Özb.** *yonalış keligişi*, **Uyg.** *yöniliş keliş*, **Tat** *yünäleş klise*, **Bşk.** *töbäw kileş*, **Kmk.** *bağım padej ~ bağım geliş*, **Krç-Mlk.** *beriwçü boluş*, **Nog.** *yönelis kelis*, **Kzk.** *barıs septik*, **Krg.** *barış cöndömösü*, **Tuv** *peeriniñ padeji* (Naskali 1997: 84).

Bu terim için bizim önerimiz **datif** terimidir.

Türk. Türk. *zarf-fül ~ gerindium*, **Az.** *fe'li bağlama*, **Tkm.** *hal işik*, **Gag.** *halıştennik*, **Özb.** *ravişdóş*, **Uyg.** *hal peil*, **Tat** *räveş fiğil ~ xwl fiğil*, **Bşk.** *räweş qılım ~ xäl qılım*, **Kmk.** *halışlik*, **Krç-Mlk.** *etimça ~ etim sözlew*, **Nog.** *äl glagol*, **Kzk.** *kösemşe*, **Krg.** *çakçıl*, **Alt.** *ılganaaçı*, **Hks.** *deyepriçastiye*, **Tuv.** *deyepriçastiye* (Naskali 1997: 84).

Bu terim için bizim önerimiz **gerindium** terimidir.

SEÇİLMİŞ BAZI KİMYA TERİMLERİ

İngilizce	Eski Terim	Açıklamalı Fizik Kimya Matematik Terimleri Sözlüğü	Önerilen Terimler
analytical chemistry	analitik kimya	çözümsel kimya	analitik kimya
asymmetric	asimetrik	bakışsız	asimetrik
capacity	kapasite	sığa	kapasite
coordinat	kordinat	konsayı	kordinant
determinant	determinant	belirtgen	determinant
diagram	diyagram	çizge	diyagram
elastic	elastik	esnek	elastik
energy	enerji	erke	enerji
frequency	frekans	sıksayı	frekans
model	model	taslam	model
molecule	-	özdecik	molekül
position	pozisyon	konum	pozisyon
pure	saf	arı	saf
radiation	radyasyon	ışınım	radyasyon
radical	radikal	kökçe	radikal
standart	standart	ölçün	standart
symbol	sembol	simge	sembol
ultraviolet	ultraviole	morötesi	ultraviole
vacuum	vakum	boşay	vakum
viscosity	viskozite	ağdalık	viskozite

KAYNAKÇA

KOÇ, Nurettin (1992): *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Yayınları, İstanbul.

KORKMAZ, Zeynep (1992): *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

NASKALİ, Emine Gürsoy (1997): *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara.

SİNANOĞLU, Oktay (2007): *Açıklamalı Fizik Kimya Matematik Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

TOPALOĞLU, Ahmet (1989): *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

ZÜLFÜKAR, Hamza (2000) : Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, TDK Yayınları, Ankara.